

TOIMITTAJIEN VASTAUSTEN ARVIOINTIMALLI

Ohjeistus menettelysääntöjen noudattamisen seurannassa käytettävän kyselylomakkeen vastausten arviointiin ja vertailuun.

Keskeiset lähtökohdat

Kysymykset koskevat niiden tuotteiden tuotantoprosessia, joiden toimittamisesta hankintayksikkö ja toimittaja ovat sopineet seurannan kohteena olevassa sopimuksessa. Kyseiseen hankintasopimukseen viitataan jäljempänä sanalla "sopimus".

Toimittajalla tarkoitetaan hankintayksikölle tuotteita toimittavan yrityksen omaa valmistusta tai tuotantoketjussa sitä lähinnä olevaa lenkkiä. Tämä koskee myös jälleenmyyjä.

Vastausten arviointi

Vastauksista tehdään yhteenveto, ja kukin vastaus merkitään joko vihreällä, keltaisella tai punaisella. Tämän jälkeen toimittajaa voidaan verrata joko muihin saman alan toimittajiin tai muihin tietyn kunnan toimittajiin.

Eniten punaisia merkintöjä saaneisiin yrityksiin on kohdistettava perusteellisia tarkastustoimia, ja niiden kanssa on ryhdyttävä suoraan vuoropuheluun. Yritykset, jotka vastaavat "ei" kysymyksiin 2–5, katsotaan aina suuren riskin yrityksiksi. Niihin on kohdistettava perusteellisia tarkastustoimia ja niiden kanssa on ryhdyttävä suoraan vuoropuheluun.

Kysymys 1: Minkä tyyppinen yritys on kyseessä?

Erityyppisillä yrityksillä on erilaiset edellytykset työskennellä vastuullisuuteen liittyvien kysymysten parissa ja erilaiset keinot, joilla ne pyrkivät täyttämään ostajan asettamat vaatimukset. Kysymyksen tavoitteena on asettaa toimittajan toiminta oikeaan asiayhteyteen. Lisäksi kysymys toimii lähtökohtana erityyppisten yritysten vertailulle.

Tuottajalla tarkoitetaan yritystä, joka tuottaa tavaroita joko itse tai alihankkijoiden kautta. Tavaramerkin omistaja on yritys, joka omistaa toimitettavien tuotteiden tavaramerkin.

Tukkukauppialla tai jälleenmyyjällä tarkoitetaan yritystä, joka myy Suomen markkinoilla muiden yritysten valmistamia tuotteita.

Arviointi ja ohjeistus

→ Tätä kysymystä ei ole tarkoitettu sellaisenaan arvioinnin perustaksi, mutta arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon, että esimerkiksi jälleenmyyjällä tai tukkukauppialla on yleensä rajallisemmat mahdollisuudet vaikuttaa tuotanto-oloihin kuin tuotantoyrityksellä. Näin ollen riski voidaan katsoa suuremmaksi, jos yrityksellä ei ole omaa tuotantoa.

Kysymys 2: Onko yrityksessä henkilöä, joka vastaa eettisten ja sosiaalisten vaatimusten noudattamisesta?

Menestyksenkäs työ toimitusketjun sosiaalisen vastuun parissa edellyttää vastuullisuusajattelun sisällyttämistä yrityksen rakenteisiin ja asettamista etusijalle kaikessa toiminnassa. Vastuualueet on määriteltävä selkeästi, jotta sosiaalinen vastuullisuus saa organisaatiossa hyvien tulosten edellyttämän painoarvon.

Tämä kysymys antaa osviittaa siitä, miten tärkeänä toimitusketjun vastuullisuuteen tähtäävää työtä pidetään yrityksessä ja missä määrin yrityksen voidaan odottaa noudattavan eettisiä vaatimuksia.

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos vastuuhenkilön nimi, asema ja yhteystiedot on ilmoitettu selkeästi.
- Vastaus merkitään keltaisella, jos vastuuhenkilön nimi on ilmoitettu, mutta vastauksesta ei käy ilmi henkilön asema yrityksessä.
- Vastaus merkitään punaisella, jos vastuuhenkilöä ei ole nimetty.

Kysymys 3: Tiedetäänkö yrityksessä sopimuksen yhteydessä toimitettavien tuotteiden valmistuspaikka ja niiden raaka-aineiden alkuperä?

Työympäristön ja työntekijöiden oikeuksien eteen tehtävä ennakoiva työ edellyttää toimitusketjun hyvää tuntemusta. Riski, että tuotantoketjussa rikotaan kansainvälisiä sopimuksia ja kansallista lainsäädäntöä, vaihtelee eri maissa ja alueilla.

Monilla aloilla riski kasvaa lähestyttäessä toimitusketjun alkupäätä. Siksi on tärkeää, että yritys pystyy antamaan mahdollisimman kattavan selonteon eri tuotantovaiheista.

Yrityksen odotetaan ilmoittavan, missä maassa ja paikkakunnalla tuotanto tapahtuu. Ensisijaisesti kysymys koskee tuotantolaitoksia, jotka toimittavat tuotteita suomalaisyritykselle. Jos ketjussa kuitenkin on alihankkijoita (kuten yleensä on), on aina parempi, mitä useammasta tuotantovaiheesta yritys pystyy antamaan selonteon. Kysymys koskee koko toimitusketjua eli kaikkia paikkoja, joissa tuotteita valmistetaan.

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys pystyy ilmoittamaan kaikkien tuotantolaitosten sijainnin maan ja paikkakunnan tarkkuudella, mukaan lukien toimitusketjun eri tason lenkkien sijainnit.

Alaan perehtymättömän voi olla vaikea arvioida, onko yritys todellakin laatinut selvityksen koko tuotantoketjusta. Jos yritys kuitenkin pystyy kuvaamaan koko tuotantoketjun yksityiskohtaisesti siten, että selonteossa mainitaan myös muutamia eri tason alihankkijoita tuotantopaikkoineen, on perusteltua olettaa, että yrityksellä on riittävät tiedot toimitusketjustaan.

- Vastaus merkitään keltaisella, jos yrityksen antamat tiedot ovat suppeita. Suppeana vastauksena voidaan pitää esimerkiksi sitä, jos yritys ilmoittaa pelkän tuotantomaa mutta ei paikkakuntaa tai yrityksen antama selonteko vaikuttaa muulla tavalla puutteelliselta.
- Vastaus merkitään punaisella, jos yritys ei pysty ilmoittamaan tuotantopaikkoja.

Jos arvioinnissa ilmenee epäselvyyksiä, ottakaa yhteyttä esimerkiksi toimialajärjestöön, joka voi antaa alakohtaisia perustietoja.

Kysymys 4: Oletteko laatineet riskiarvion toimitusketjussa mahdollisesti esiintyvistä ongelmista, jotka liittyvät ostajan eettisten vaatimusten noudattamiseen?

Riskianalyysi on tärkeä työvaihe, jossa kartoitetaan ongelmakohtat, priorisoidaan ja luodaan perusta tehokkaille toimenpiteille. Tuotantomaa itsessään voi muodostaa riskitekijän, mutta riskien esiintyvyys voi vaihdella huomattavasti maan sisällä.

Riskien arvioinnissa on syytä kiinnittää huomiota myös muihin olennaisiin näkökohtiin, kuten terveydelle tai ympäristölle vaarallisten aineiden käyttöön tuotannossa. Riskitekijän muodostavat myös monimutkaiset, useasta lenkistä koostuvat toimitusketjut, joissa ostajalla ei välttämättä ole riittävästi tietoa ketjun alkupään toimittajista eikä mahdollisuutta vaikuttaa niiden toimintaan. Eräs yleinen ja merkittävä riskitekijä on myös tuotantomaiden lainsäädännön puutteellinen seuranta ja valvonta.

Asettamamme eettiset vaatimukset koskevat ostettavan tuotteen koko tuotantoa. Kysymyksen avulla arvioidaan yrityksen tietämystä tuotannon ominaispiirteistä ja tuotantoketjun eri lenkkeihin liittyvistä riskeistä.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja kykenee kuvaamaan käyttämänsä riskienarviointimenetelmät yksityiskohtaisesti sekä kuvaamaan riskien minimoimiseen tähtäävät toimet.

Kunnollisessa riskien arvioinnissa otetaan huomioon erilaisia ongelmia, joita esiintyy eri maissa ja aloilla. Jos yrityksellä on tuotantoa matalapalkkamaissa, arvioinnissa tulee käsitellä esimerkiksi vähimmäispalkkoja ja työolojen puutteita. Jos yrityksellä on tuotantoa Kiinassa, riskien arvioinnissa tulee mainita sitoutumattomien ammattiyhdistysten kielto, joka rikkoo ILO:n yleissopimusta 98. Tekstiilien tai elintarvikkeiden tuotannon yhteydessä voi olla aiheellista käsitellä lapsityötä.

Todellisten riskien selvittäminen on merkki siitä, että yritys suhtautuu asiaan vakavissaan.

Jos vastauksesta on pääteltävissä, että yritys on perehtynyt paikalliseen lainsäädäntöön, tämä vahvistaa käsitystä yrityksestä vastuullisena riskien käsittelijänä.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta ei anna yksityiskohtaista eikä kattavaa selontekoa mahdollisista riskeistä.

Esimerkki puutteellisesta riskien arvioinnista on kaikkia tuotantopaikkoja koskeva yleisluontoinen riskianalyysi tai analyysi, jossa jätetään huomiotta maa- ja aluekohtaiset näkökohdat.

Vastaus katsotaan puutteelliseksi myös, jos yritys ei vaikuta ottaneen selvää paikallisesta lainsäädännöstä.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei". Vastaus merkitään punaisella myös siinä tapauksessa, että riskianalyysissä on huomattavia puutteita. Jos yritys pyrkii esimerkiksi vain korostamaan tuotannon ongelmattomuutta, on syytä olettaa, että kunnollista riskianalyysia ei ole tehty.

Tukiasiakirjat

Vihreää merkintää puoltaa vastaukseen liitetty hyvä riskianalyysi (hyvän riskianalyysin tunnusmerkit on määritelty edellä), joka on laadittu enintään kaksi vuotta sitten.

Jos vastaukseen ei ole liitetty tietoja tukevia asiakirjoja, on syytä harkita keltaista merkintää.

Tässä kysymyksessä yritykselle voidaan kuitenkin myöntää vihreä merkintä uskottavalta vaikuttavan, yksityiskohtaisen ja kattavan vastauksen perusteella. Jos yrityksen toimittamat asiakirjat ovat puutteellisia, vastaus merkitään keltaisella. Esimerkki puutteellisesta dokumentaatiosta on huono riskianalyysi (ks. määritelmä edellä).

Kysymys 5: Asetatteko toimittajillenne tuotantoa koskevia sosiaalisia/eettisiä vaatimuksia? Miten vaatimusten toteutumista seurataan?

Yrityksellä on oltava sekä sisäinen että ulkoinen käytäntö, jossa kuvataan yrityksen toimittajilleen asettamat vaatimukset. Sisäinen käytäntö toimii työntekijöiden ohjenuorana ja ulkoinen käytäntö tiedottaa yrityksen liikekumppaneille, millaisia tuotannon sosiaalisiin näkökohtiin liittyviä vaatimuksia yritys asettaa. Menettelysääntöjen laatiminen on usein ensimmäinen vaihe organisaation aloittaessa työskentelyä sosiaalisen vastuun parissa. Tärkeintä on, että yritys asettaa selkeitä vaatimuksia, jotka voidaan ilmoittaa toimittajille.

Menettelysäännöistä on eniten hyötyä, jos ne kattavat yrityksen toiminnan kannalta olennaiset vaatimukset. Hyvissä menettelysäännöissä yrityksen tavoitteet ja mielellään myös yrityksen asiakkaiden tavoitteet on kuvattu mahdollisimman konkreettisesti, jotta sääntöjen noudattamista voidaan valvoa helposti.

Säännöt on myös sisällytettävä kaikkeen toimintaan, eritoten osto-osastolla. Tulosten kannalta on ratkaisevaa, että tuotantolaitosten kanssa käydään vuoropuhelua sääntöjen sisällöstä ja tuotantolaitosten roolista vaatimusten noudattamisessa sekä tarjotaan mahdollisuus antaa ja saada rakentavaa palautetta.

Edellytämme toimittajiltamme ILO:n kahdeksan yleissopimuksen, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklan, valmistusmaan työsuoja- ja työläinsäädännön sekä kansallisen vähimmäispalkkalainsäädännön noudattamista. Siksi on tärkeää selvittää, missä määrin yritys käyttää näitä vaatimuksia omassa organisaatiossaan.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys asettaa sosiaalisia vaatimuksia ja liittää vastaukseensa asianmukaiset menettelysäännöt tai muun vastaavan asiakirjan. Seuraavassa on joitakin asianmukaisten menettelysääntöjen ja vastaavien asiakirjojen tunnusmerkkejä:

- Asiakirjassa viitataan ILO:n kahdeksaan yleissopimukseen, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklaan sekä valmistusmaan työsuoja- ja työläinsäädäntöön.
- Sääntöjen sisällön on laatinut hallitus, ja sitä on käsitellyt johto.
- Vaatimukset liittyvät nimenomaan siihen tuotteeseen, jota yritys toimittaa.
- Yritys vaatii toimittajiltaan todistukseksi ulkopuolista sertifiointia, esimerkiksi SA8000.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys asettaa sosiaalisia vaatimuksia, mutta menettelysäännöissä tai muissa vastaavissa vaatimuksissa on puutteita.

Puutteellisiksi katsotaan esimerkiksi asiakirjat, joissa ei ole viittauksia ILO:n kahdeksaan yleissopimukseen, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklaan eikä valmistusmaan työsuoja- ja työläinsäädäntöön.

Puutteellisista säännöistä on kyse myös silloin, jos mikään ei viittaa siihen, että säännöille on joko johdon, hallituksen tai organisaation tuki tai että säännöt on sulautettu organisaation toimintaan. Vaatimukset ovat erittäin yleisluontoisia eivätkä liity tuotteeseen, jota yritys toimittaa.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys ei pysty osoittamaan asettavansa toimittajilleen sosiaalisia vaatimuksia.

Kysymys 6: Viitataanko asettamissanne vaatimuksissa sopimuksen erityisohjeissa määriteltyihin vaatimuksiin?

Edellytämme yrityksiltä ILO:n kahdeksan yleissopimuksen, YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 32 artiklan, valmistusmaan työsuojelu- ja työlainsäädännön sekä kansallisen vähimmäispalkkalainsäädännön noudattamista.

Valitsimme kyseiset vaatimukset, koska ne ovat perustavanlaatuisia ja kansainvälisesti tunnustettuja normeja ja useimmissa maissa on niiden osalta suhteellisen kattava lainsäädäntö (ongelmia aiheuttaa se, että lainsäädännön valvonnassa esiintyy usein puutteita).

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos yrityksen vaatimuksissa viitataan asettamiimme vaatimuksiin.
- Vastaus merkitään keltaisella, jos osia asettamistamme vaatimuksista on sisällytetty yrityksen vaatimuksiin.
- Vastaus merkitään punaisella, jos vaatimuksiamme ei ole sisällytetty yrityksen vaatimuksiin.

Kysymys 7: Tiedotetaanko edellä mainituista vaatimuksista toimittajille?

Menettelysääntöjen ja sosiaalisten vaatimusten ongelmana on usein riittämätön tiedottaminen osapuolille, joita vaatimukset koskevat.

Kysymyksellä 7 haluamme selvittää, millaisilla keinoilla yritys on ilmoittanut menettelysäännöistä ja/tai ostajan eettisistä vaatimuksista toimitusketjussa jäljempänä oleville osapuolille, joita asia koskee.

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys kertoo ilmoittaneensa asiasta toimittajille ja pystyy myös todistamaan tämän.

Esimerkkinä voi olla menettelysääntöjen käännettäminen paikalliselle kielelle ja sekä se, että säännöt ovat työntekijöiden nähtävillä tuotantotiloissa. Tämä osoittaa, että yritys on nähnyt vaivaa sen eteen, että toimittaja ja mahdollisesti tämän työntekijät saavat tietoa sääntöjen sisällöstä omalla äidinkielellään. Hyvä esimerkki on myös yrityksen järjestämä sääntöjä koskeva koulutus toimitusketjussa alempana olevien yritysten työntekijöille, joita vaatimukset koskevat.

- Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys kertoo ilmoittaneensa vaatimuksista toimittajalle, mutta antaa asiasta puutteellisen tai epäluotettavan selonteon.

Esimerkki: yritys ilmoittaa vain lähettäneensä säännöt tuotantolaitoksen omistajalle allekirjoitettavaksi.

- Vastaus merkitään punaisella, jos yritys ei ole ilmoittanut säännöistä toimittajille.

Tukiasiakirjat

Vihreää merkintää puoltavia asiakirjoja ovat esimerkiksi:

- raportti työntekijöille suunnatusta työpaja- tai koulutustilaisuudesta, jossa on käsitelty vaatimuksia

- paikalliselle kielelle käännetyt menettelysäännöt.

→ Jos asiakirjoissa on puutteita, vastaus merkitään vihreän sijaan keltaisella.

Kysymys 8: Oletteko sisällyttäneet sosiaaliset/eettiset vaatimukset toimittajien kanssa solmittaviin sopimuksiin?

Sosiaaliset/eettiset vaatimukset on kirjattava toimittajien kanssa solmittaviin sopimuksiin, jotta ne saavat saman painoarvon kuin muut vaatimukset (esim. hinta- ja laatuvaatimukset). Tällöin eettisten vaatimusten rikkomuksista tulee sopimusrikkomuksia.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys on sisällyttänyt vaatimukset toimittajiensa kanssa solmimiinsa sopimuksiin.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys on sisällyttänyt vaatimukset sopimuksiin vain osittain.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys ei ole sisällyttänyt vaatimuksia sopimuksiin.

Kysymys 9: Onko yrityksellä käytössä toimintatapoja uusien ja nykyisten toimittajien arvioimiseksi tämän sopimuksen edellyttämien sosiaalisten/eettisten vaatimusten osalta?

Toimittajien arviointi antaa mahdollisuuden palkita toimittajia, jotka ovat investoineet ja panostaneet sosiaalisen vastuun edistämiseen tuotannossaan. Jos yrityksellä on tuotantoa matalapalkkamaissa, sen nykyisillä toimittajilla on todennäköisesti puutteita vaatimusten noudattamisessa. Tällöin on tärkeää laatia aikataulutettuja toimenpidesuunnitelmia, joista käy ilmi, mihin mennessä puutteet on korjattava (ks. myös kysymys 12).

Jos toimittaja on ottanut käyttöön tarvittavat toimintatavat, vaatimukset eivät pääse unohtumaan eikä arviointeja tehdä huolimattomasti.

Tämän kysymyksen tavoitteena on selvittää, arvioiko yritys toimittajiaan sekä voimassa olevien että uusien toimittajasopimusten osalta.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja pystyy kuvaamaan perinpohjaisesti arviointimenetelmät, joiden avulla se selvittää, miten hyvin toimittajien voidaan odottaa noudattavan sosiaalisia/eettisiä vaatimuksia.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta ei anna yksityiskohtaista eikä selkeää selontekoa kyseisistä rutiineistaan, tai jos selonteko on vaikeaselkoinen.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei".

Kysymys 10: Oletteko tarkastaneet, noudattavatko toimittajanne sosiaalisia vaatimuksia?

Sosiaalista vastuuta koskevia tarkastuksia voidaan tehdä monella tavalla aina ostajien tai laatuvaastaavien suorittamista sisäisistä tarkastuksista ulkoisten auditoijien suorittamiin tarkastuksiin.

Tässä yhteydessä hyväksytään myös tarkastukset, jotka sisältyvät yleisesti tunnustettuun standardijärjestelmään, esimerkiksi SA8000-standardiin (Social Accountability 8000, <http://www.sa-intl.org/>) tai muuhun vastaavaan järjestelmään.

Jos yritys on suorittanut tarkastuksia itse tai tietää muun tahon suorittaneen tarkastuksia, yrityksen on ilmoitettava, kuinka suuri prosenttiosuus kyseisen sopimuksen yhteydessä käytettävistä toimittajista on tarkastettu.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja toimittaa luotettavalta vaikuttavia, ajankohtaisia asiakirjoja, joista käy ilmi, että nykyisessä sopimuksessa käytettävistä valmistajista yli 50 prosenttia on tarkastettu.

Vastaus voidaan merkitä vihreällä myös, jos yritys ilmoittaa, että sen tärkeimmät toimittajat (muodostavat pääosan myyntivolyymistä) on tarkastettu viimeisten kahden vuoden aikana. Luotettavassa tarkastuksessa selvitetään esimerkiksi kaikkien eettisten vaatimusten noudattaminen, kuvataan käytetyt menetelmät ja osoitetaan, että tarkastaja on ollut paikan päällä tuotantotiloissa. Asianmukaisissa tarkastuksissa kuullaan myös työntekijöiden mielipiteitä tai paikallisten ammattiyhdistysten tai muiden järjestöjen näkökulmia. Luotettavasta ja asianmukaisesta tarkastuksesta kertoo myös se, että mahdolliset epäkohdat ja toimenpidesuunnitelmat kuvataan tarkastusraportissa yksityiskohtaisesti ja ymmärrettävästi.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä" ja ilmoittaa osuudeksi alle 50 prosenttia nykyisessä sopimuksessa käytettävistä toimittajista. Vastaus merkitään keltaisella prosenttiosuudesta huolimatta myös siinä tapauksessa, että yritys ei toimita liitteenä minkäänlaisia asiakirjoja.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei" eikä ilmoita minkäänlaista prosenttiosuutta.

Tukiasiakirjat

Todisteeksi käy esimerkiksi tarkastuspöytäkirja, tarkastusraportti tai muu vastaava. Jos asiaankuuluvan sopimuksen yhteydessä käytetään lukuisia toimittajia, joiden toiminta on tarkastettu, yritys voi toimittaa asiakirjat muutamasta tyypillisestä tapauksesta.

Kysymys 11: Oletteko ryhtyneet itsenäisesti tai yhteistyössä toimittajienne kanssa muihin toimiin, joiden tavoitteena on tukea toimittajia sosiaalisten/eettisten vaatimusten noudattamisessa?

Toimitusketjun vastuullisuuden parissa pitkään työskennelleet yritykset huomaavat usein, että menettelysäännöt ja tarkastukset ovat tärkeitä, mutta ne eivät aina riitä. Joidenkin toimittajien toiminnassa voi olla vaikeaa saada aikaan perinpohjaisia ja kestäviä parannuksia. Tähän voi olla monia syitä, kuten ammattiyhdistysten tai muiden, työntekijöiden valituskanavina toimivien järjestelyjen puuttuminen.

Myös kulttuurierot voivat vaikuttaa asiaan. Toisinaan saattaa käydä ilmi, että toimittaja ei ymmärrä, miksi eettiset vaatimukset ovat tärkeitä ostajalle. Tämän vastauksen avulla arvioidaan yrityksen mahdollisia pyrkimyksiä saada aikaan pysyviä muutoksia toimittajan toiminnassa muuten kuin menettelysääntöjen ja tarkastusten kautta. Näin saadaan käsitys yrityksen nykytilanteesta etiikkaa koskevien kysymysten osalta.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja ilmoittaa vähintään yhden toimen, jonka se on suorittanut yhdessä toimittajansa/toimittajiensa kanssa, sekä kyseisen toimen tavoitteet, sisällön ja tulokset.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta ei anna tietoja mainitsemiensa toimien sisällöstä ja/tai tuloksista.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei" tai ei ilmoita suorittaneensa minkäänlaisia toimia.

Tukiasiakirjat

Vastaukseen voi liittää esimerkiksi raportin toimittajan johdolle järjestetystä eettisiä ja ympäristökysymyksiä koskevasta koulutuksesta tai selvityksen työntekijöille suunnatusta tiedotuksesta.

Kysymys 12: Onko mahdollisesti havaittujen ongelmien korjaamisesta sovittu (myös korjausten tavoitteista ja aikatauluista)?

Tuloksellinen toiminta sosiaalisen vastuun parissa edellyttää toimitusketjun tuntemusta, riskien analysointia, vaatimusten asettamista ja niistä tiedottamista sekä vaatimustenmukaisuuden varmistamista.

Jotta työ tuottaa tuloksia siellä, missä niitä kipeimmin tarvitaan eli tuotantolaitoksissa, sen toteutumista on luonnollisesti valvottava.

Tässä kysymyksessä keskitytään seurantaan ja pyritään selvittämään, miten yritys työskentelee havaittujen ongelmien korjaamiseksi. Yrityksen tulee toimittaa selonteko toimenpidesuunnitelmista ja aikatauluista, jotka on laadittu havaittujen ongelmien ja haasteiden korjaamiseksi. Vastauksesta käy ilmi, onko yritys havainnut ongelmia ja millaisiin parannustoimiin niiden osalta on ryhdytty.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja pystyy antamaan esimerkin havaituista ongelmista sekä selkeistä tavoitteista ja aikatauluista näiden korjaamiseksi.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta ei pysty antamaan esimerkkejä konkreettisista ongelmista ja/tai suunnitelmista niiden korjaamiseksi. Vastaus merkitään keltaisella myös, jos tavoitteisiin ei sisälly aikatauluja tai tavoitteet eivät ole mitattavissa.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei" tai ei ilmoita konkreettisia tavoitteita.

Tukiasiakirjat

Vastaukseen voi liittää esimerkiksi kestävyysraportin, jossa käsitellään suunniteltuja toimia sekä toimenpidesuunnitelmia, tai muun vastaavan selonteon, joka on suunnattu johdolle, omistajille, työntekijöille tai suurelle yleisölle. Toimenpidesuunnitelmat aikatauluineen voivat myös sisältyä sisäiseen tai ulkoiseen tarkastusasiakirjaan, kuten tarkastuspöytäkirjaan. Todisteeksi käy myös yrityksen sisäinen valmisteluasiakirja.

Kysymys 13: Onko tuotantolaitoksen työntekijöillä mahdollisuus liittyä ammattiliittoon?

Ammatilliset oikeudet ovat olennainen osa ILO:n kahdeksaa yleissopimusta (sopimukset 8 ja 98). Ammatillisten oikeuksien kunnioittaminen ja toimivat viestintäkanavat työntekijöiden ja työnantajan välillä voivat helpottaa ostajan työskentelyä eettisten ja ympäristökysymysten parissa.

Valitukset ja riidat käsitellään parhaassa tapauksessa juoksevasti ja työehtosopimuksen mukaisesti. Tämä auttaa saamaan aikaan kestäviä parannuksia. Mahdollisuudet tällaiseen toimintaan ovat kuitenkin rajattuja maissa, joissa ammattiyhdistykset on kielletty kokonaan tai ammatilliseen järjestäytymiseen liittyvä syrjintä on yleistä. Esimerkkeinä voidaan mainita Kiina ja vientiteollisuuden vapaa-alueet, joilla ammattiyhdistystoimintaa ei sallita tai sen harjoittamista vaikeutetaan. Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskuksen SASKin verkkosivuilla on saatavilla tietoa eri maiden ammattiyhdistystilanteesta.

Ammattiyhdistysten puuttuminen voi olla riskitekijä, kun taas ammattiyhdistysten läsnäolo voi osaltaan tukea muita merkkejä siitä, että toimittaja kunnioittaa työntekijöiden oikeuksia ja ylläpitää hyviä työoloja.

Tämän kysymyksen tavoitteena on selvittää, missä määrin ammattiyhdistykset ovat edustettuina yrityksen valmistamien tuotteiden tuotannossa. Mahdollisessa jatkoseurannassa yrityksen on lisäksi pystyttävä nimeämään ammattiyhdistykset, joilla on toimintaa sen tuotantolaitoksissa.

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja ilmoittaa ammattiliiton nimen.
- Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta ei osaa kertoa ammattiyhdistysliiton nimeä.
- Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei".

Kysymys 14: Pyrkiikö yritys jollakin tavalla ehkäisemään ammatilliseen järjestäytymiseen liittyvää syrjintää toimitusketjussaan, esimerkiksi muissa maanosissa sijaitsevissa tuotantolaitoksissa?

Ammatilliseen järjestäytymiseen liittyvä syrjintä on yleistä monissa matalapalkkamaissa. Jotkin työnantajat kieltäytyvät palkkaamasta ammatillisesti järjestäytyneitä henkilöitä. Ammattiyhdistykseen kuuluvia työntekijöitä saatetaan myös irtisanoa tai rangaista muulla tavalla, jos he yrittävät saada ääntään kuuluviin. Tämän kysymyksen avulla arvioimme, miten perusteellisesti yrityksessä on keskitytty ehkäisemään ILO:n sopimusten numero 87 ja 98 rikkomuksia.

Arviointi ja ohjeistus

- Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja ilmoittaa, millä menetelmillä/työtavoilla se on ehkäissyt ammatilliseen järjestäytymiseen liittyvää syrjintää.

Yrityksen toimittajat voivat osoittaa suhtautuvansa myönteisesti työntekijöiden ammatilliseen järjestäytymiseen esimerkiksi kutsumalla paikallisten ammattiyhdistysten edustajia tuotantolaitokseen esittäytymään työntekijöille. Toimittajat voivat myös osoittaa tarjoavansa koko johtohenkilöstölleen ammatillisia oikeuksia käsittelevää koulutusta. Vaihtoehtoisesti yrityksen edustaja voi vierailta tuotantopaikkakunnalla ja keskustella paikallisten ammattiyhdistysten kanssa ammattiyhdistykseen kuulumiseen liittyvästä syrjinnästä alueella.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä" mutta ei anna konkreettisia esimerkkejä toimista.

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei" tai ei pysty osoittamaan suorittaneensa minkäänlaisia toimia asian eteen. Merkitkää rasti asianmukaiseen ruutuun. Jos vastasitte "kyllä", ilmoittakaa, millaisia menetelmiä käytätte ja/tai millaisiin toimenpiteisiin olette ryhtyneet ammatillisen syrjinnän ehkäisemiseksi toimitusketjussa.

Tukiasiakirjat

Vastaukseen voidaan liittää esimerkiksi selonteko toimittajalle suunnatusta viestinnästä, josta käy selvästi ilmi, että yrityksen vaalii ammatillisia oikeuksia. Todisteeksi käy myös kuvaus järjestelmällisestä toiminnasta, jossa palkitaan toimittajia, joiden tuotantolaitoksissa on toimivia ammattiyhdistyksiä.

Kysymys 15: Onko yritys itse muuttanut toimintamallejaan, jotta toimittajien olisi helpompi noudattaa sosiaalisia/eettisiä vaatimuksia?

Monet toimittajat sanovat, että ostajien sosiaalisia vaatimuksia on vaikea noudattaa. Muutokset edellyttävät toisinaan rahallisia investointeja, ja paineenalaisilla aloilla toimivilla yrityksillä ei välttämättä ole varaa investointeihin, joita vaatimusten noudattaminen edellyttää.

Tällä kysymyksellä pyritään selvittämään, onko yritys pohtinut omaa rooliaan ostajana. Yritys voi esimerkiksi pidättäytyä painamasta hintoja niin alas, etteivät toimittajat pysty tekemään välttämättömiä työturvallisuusinvestointeja, sekä välttää viime hetkellä tehtyjä tilauksia tai tilausten muutoksia, joiden seurauksena tuotannon työntekijät joutuvat tekemään liiallista tai laitonta ylityötä.

Yritys voi kannustaa toimittajiaan vaatimusten täyttämiseen ilmoittamalla olevansa kiinnostunut pitkäaikaisesta liiketoimintasuhteesta ja pitävänsä kiinni asettamistaan tavoitteista. Jos ongelmia ilmenee, sopimuksen purkamisen ei yleensä ole paras ratkaisu. Sen sijaan kannattaa selvittää ongelman syyt, laatia parannuksiin tähtäviä toimintasuunnitelmia ja seurata, että niitä noudatetaan.

Arviointi ja ohjeistus

→ Vastaus merkitään vihreällä, jos yritys vastaa "kyllä" ja ilmoittaa yhden tai useita konkreettisia toimia viimeisen kahden vuoden ajalta.

→ Vastaus merkitään keltaisella, jos yritys vastaa "kyllä", mutta sen antama selonteko tai asiakirjat ovat epäselviä (vaikeaselkoisia).

→ Vastaus merkitään punaisella, jos yritys vastaa "ei" tai ilmoittaa suorittaneensa toimia mutta ei kuvaa toimien sisältöä tai toimita tukiasiakirjoja.

Tukiasiakirjat

Vastaukseen voidaan liittää esimerkiksi selonteko sisäisestä hankkeesta, jonka tavoitteena on välttää viime hetkellä tehtyjä tilauksia tai tilausten viime hetken muutoksia, joiden seurauksena tuotannon työntekijät joutuvat tekemään liiallista tai laitonta ylityötä. Kyseessä voi olla myös päätös pidättäytyä painamasta hintoja niin alas, että toimittajat eivät pysty tekemään välttämättömiä työturvallisuusinvestointeja.